

Symboler

[PAX LEKSIKON, B. 6, 1981]

dividualisme. Den er heller ikke helt fri for konkurransementalitet, noe man kan se av ansiktsuttrykket på vinnerne av Tour de France og liknende løp.

Tandemen er ingen god løsning på følelsen av ensomhet. På grunn av seriekoblingen er det vanskelig å holde noen god prat gående, styringen er kontrollert av én person, og den som sitter bak kan litt for lett slippe av i tråkningen. Sykler bør derfor lages slik at de lett kan parallell-kobles ved siden av hverandre, med full likestilling, styrings- og energideling. Et lite brett mellom syklene til matpakker, kanskje også en transistor-radio med ledning til ett øre og batterier som kan lades i utforbakker, ville øke konkurransevnen overfor biler.

I et regnvått land som Norge står sykkelen overfor et uomtvistelig klimaproblem: Den gode sykkel-poncho som gjør at vannet verken renner inn mot kroppen eller samler seg i et reservoar som så tømmes nedover beina ved avstiging, er ennå ikke laget.

Kort sagt: Sykkelen må sees på som en livsform i utvikling. I prinsippet skulle den være ideell ikke bare for individualisten, men også for et par, gjerne med to små barn. Nordahl Grieg har sett sykkelens koblende evne i sin deilige «O Sykkelstyre, O Kjærlighet», men i lengden er to personer som ruller én sykkel og holder i hver sin del av styret både upraktisk og avromantisierende. «Skal vi koble sammen våre sykler» burde kunne bli et naturlig spørsmål som åpner for mange muligheter – og videre utvikling av sykkelen som livsform.

J.G.

Symboler

I semiologien (vitenskapen om tegn) spiller skillet mellom naturlige tegn og symboler en grunnleggende rolle. Et naturlig tegn er et tegn som betegner noe takket være en fysisk sammenheng (en årsaksammenheng) mellom tegnet og det som tegnet er et tegn på. Fotspor i snøen er f.eks. et tegn på at noen har gått der; mørke skyer er et mer eller mindre tilforlatelig tegn på at det vil komme regn. Symboler er derimot konvensjonelle tegn. Forbindelsen mellom symboler og det som de står for er kulturbetinget og ikke naturbetinget. At det røde trafikklyset betyr at man må stanse og vente, er avhengig av overenskomst i en konvensjon. Det samme gjelder for andre symboler (det norske flagget som symbol for den norske staten, hakekorset som symbol for nazismen, ordet «hund» som symbol for en viss type dyr, etc.).

Tegninger, malerier, statuer o.l. regnes ofte som en mellomgruppe mellom de konvensjonelle og de naturlige tegnene (såkalte ikoniske tegn,

ikoner). Forbindelsen mellom et bilde og det som er avbildet er ifølge dette synet både natur- og kulturbetinget. Likheten vi oppfatter mellom et godt portrett og den avbildete personen, er ikke et rent naturfenomen, men heller ikke bare resultatet av vår tilvenning til visse konvensjoner. Noen semiologer (f.eks. Umberto Eco og Søren Kjølrup) mener likevel at bilder må betraktes som rene symboler (rent vilkårlige eller arbitrære tegn).

Symbolproduksjon og praksis

Språklige uttrykk og andre symboler spiller en helt grunnleggende rolle i det sosiale livet, men dette ble ikke teoretisk erkjent før i det forrige århundret. Den amerikanske filosofen Charles Sanders Peirce (1839–1914) regnes vanligvis som grunnleggeren av det systematiske studiet av symboler og andre tegnsystemer. I dette århundret har bl.a. lingvisten Ferdinand de Saussure, sosialpsykologen George Herbert Mead og filosofen Ludwig Wittgenstein levert vesentlige bidrag til å forstå symbolproduksjonens rolle i det menneskelige livet.

Tidligere tenkte man seg gjerne språket som en ytre kledning for tenkningen, og man opererte med forestillinger om en språkuavhengig virkelighet. (Gjenspeilingsteorien i den marxistiske tradisjonen er et eksempel blant mange på dette.) Særlig Wittgenstein betoner derimot at all tenkning, virkelighetsforståelse, oppfatning eller persepsjon og handling skjer i kategorier som er formidlet gjennom språklige uttrykk og andre symboler.

Å lære seg et språk er ikke bare å lære seg navnene på de tingene som finnes i verden. Å lære seg et språk er samtidig å lære seg å delta i en sosial virkelighet. Dette skjer gjennom innøving i de praksisene som til sammen utgjør det samfunnet som individet vokser opp i. En praksis kan kort beskrives som atferd som følger regler. For å kunne forstå og bruke et symbol (f.eks. et språklig uttrykk) må en ha kjennskap til de reglene som styrer bruken av symbolet. Reglene for symbolproduksjonen i samfunnet uttrykkes normalt ikke i form av klare regler, men eksisterer i form av taus viten hos deltakerne (ferdighetskunnskap til forskjell fra påstandskunnskap).

Et grunnleggende vilkår for språklig kommunikasjon og andre former for symbolsk samhandling, er derfor at kommunikasjonspartnerne har den tilstrekkelige kompetansen, dvs. erfaring med de praksisene som opprettholder meningen til de symbolene som blir brukt i kommunikasjonen. Det må understrekes at aktørene selv kan ha feilaktige forestillinger om sine egne praksiser. Én ting er å bruke et symbol, en annen ting å reflektere over bruken av det. Den ferdighetskunnskapen (kompetansen) som kreves for å produsere symboler, er ikke det samme som ak-

Syndikalisme

Okse i Mountain Pasture.
Litografi av Alfred Kubin,
1921.

tørenes selvbvissthet, som kan være mer eller mindre dekkende, mer eller mindre forvrengt av ideologiske og andre grunner.

T.No.

Se også: Kommunikasjon, Mote, Rituale, Temisme.

Litteratur: S. Kjørup: Filmsemiologi, København 1975. G. Danbolt m.fl.: Den estetiske praksis, Bergen 1979.

Syndikalisme

Syndikalismen (fransk syndicat: fagforening) er en sosialistisk retning som atskiller seg fra sosialdemokrati og marxismen-leninismen ved at den avviser statsovertakelse av produksjonsmidlene og de politiske partiers rolle i kampen for sosialismen. Forandringen av samfunnet skal istedet skje gjennom arbeidernes faglige organisasjoner, som også skal overta produksjonsmidlene. Målet er å erstatte kapitalismen og statsmakten med det klasseløse samfunnet (anarkiet/kommunismen).

For å nå dette målet må makten overføres til organisasjoner under arbeiderklassens fulle kontroll. Syndikalistenes viktigste oppgave blir derfor først å skape en demokratisk fagbevegelse med makta på grunnplanet og reise en kamp for å overføre samfunns- og kontroll over produksjonsmidlene til arbeidernes demokratiske masseorganisasjoner. Den store styrkeprøven mellom arbeiderklassen og det bestående er generalstreiken eller generalokkupasjonen der arbeiderne tar produksjonsmidlene i besittelse. Fra dette øyeblikket utbygges den frihetlige sosialismen der makta ligger i arbeiderklassens hender.

Ved at makta ligger i fagforeningene vil syndikalistene frata de gamle herskerklassene muligheten av å gjøre et kontrarevolusjonært statskupp gjennom det borgerlige statsapparatet. Etter hvert som arbeiderklassen bygger ut sin makt, minsker muligheten for kontrarevolusjon, de gamle herskerklassene trekkes inn i produksjonen under arbeiderklassens kontroll og innrømmes gradvis rettigheter i det nye samfunnet. I årenes løp vil de være utvirket som klasse, og det klasseløse samfunnet blir nådd gjennom at alle deltar i arbeidernes masseorganisasjoner, som har administrasjonen av samfunnet.

Historie

Den syndikalistiske bevegelsens idégrunnlag ble lagt under dannelsen av Første Internasjonale i 1864 (se art. om denne). Her ble det slått fast at arbeiderklassens frigjøring måtte være dens eget verk.

Da det i 1872 kom til brudd mellom Karl Marx og Mikael Bakunin (se art. om disse) sluttet sek-

sjoner i Sveits, Italia, Frankrike og Spania opp om Bakunin. Men den konservative reaksjonen i 1870-åra gikk hardt ut over anarkistene. Dette førte til terrorisme og individualanarkisme, som splittet anarkistene fra arbeiderklassen. Flere og flere anarkister hevdet at man måtte vende tilbake til «den bakuninistiske anarkomarxisme» (seinere kalt syndikalisme) der anarkistene tok sin plass blant arbeiderne igjen. Høydepunktet for disse ideene ble nådd i Frankrike da fagbevegelsen CGT i 1906 vedtok det syndikalistiske programmet «Charte d'Amiens».

Syndikalismen ble snart splittet i en «ren» syndikalisme og en anarkosyndikalistisk retning. Den italienske anarkisten Errico Malatesta (se art. om denne) hevdet at dannelsen av rene syndikalistiske fagforeninger med et klart ideologisk program bidro til å splitte arbeiderklassen. På en anarkistisk verdenskongress i Amsterdam i 1907 kom det til oppgjør med den «rene» syndikalismen. Anarkistene hevdet at man burde gå inn i de allmenne fagforeningene der alle arbeidere av samme yrke hadde adgang. Denne retningen fikk navnet anarkosyndikalisme. Bare i tilfeller der de allmenne fagforeningene var så byråkratiske eller klart udemokratiske at de var håpløse i den sosialistiske kampen, burde det dannes rene syndikalistiske fagforeninger.

Diskusjonen førte til ulike retninger innenfor syndikalismen. I USA oppsto en «revolusjonær syndikalisme», Industrial Workers of the World, som rekrutterte langt utenfor anarkistenes rekke. De rene syndikalister, anarkosyndikalister og grupper av fagopposisjonelle samlet seg i 1922 i Berlininternasjonalen IAA (Internasjonale arbeiderassosiasjon). Den samlet mellom to og fire millioner medlemmer fra Europa og Latin-Amerika. Norge var representert med Norsk Syndikalistisk Føderasjon (NSF) med ca. 3 000 medlemmer, Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC) med ca. 30 000.

Den sterkeste medlemsorganisasjonen var CNT, den spanske anarkosyndikalistiske fagbevegelsen med ca. 1,6 millioner medlemmer. CNT var en av de sterkeste politiske og faglige bevegelsene i Spania under borgerkrigen 1936–1939. I Katalonia omdannet CNT produksjonen i tråd med anarkosyndikalistiske prinsipper. Fascismens seier i Spania og deretter andre verdenskrig knuste syndikalismen for mange tiår. Uten støtte fra den store syndikalistbevegelsen i Spania hadde Berlininternasjonalen vanskelig for å skaffe midler til fortsatt arbeid.

Ny grotid i Europa

Ungdomsopprøret i slutten av 1960-åra ga ny grobunn for anarkistiske og syndikalistiske strømninger, men det var først med fascismens fall i Spania at syndikalismen igjen fikk muligheten for en renessanse i arbeiderbevegelsen. Etter